بررسی پیامدهای پول‌شویی و آثار آن بر امنیت اقتصادی ایران[1]

دکتر حسین قضاوی* و حسین کیانی‌زاده**

امروزه پول‌شویی[2] یکی از مهم‌ترین جرایم مالی محسوب می‌شود. قوانین مربوط به مبارزه با پول‌شویی در بسیاری از کشورها به تصویب رسیده است. ایجاد بستر مناسب برای تدوین قانون مبارزه با پول‌شویی و آیین‌نامه‌های اجرایی مربوط به آن نیاز به درک مفهوم پول‌شویی دارد. در این مقاله پس از بررسی مفهوم پول‌شویی و مراحل، زمینه‌ها و آثار اقتصادی آن در ایران، به بررسی ارتباط آن با سایر متغیرهای اقتصادی و تخمین آثار آن برای ایران پرداخته‌ایم. در قسمت نهایی تحقیق نیز پس از بررسی اشکالات لایحه فعلی، لایحه پیشنهادی مبارزه با پول‌شویی ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی: پول‌شویی، رشد اقتصادی، مؤسسه‌های مالی، ایران، جرم.

۱.مقدمه

پول‌شویی عبارت است از تبدیل یا انتقال یک دارایی، با هدف پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن دارایی یا کمک به هر شخصی که با چنین جرایمی سروکار دارد برای گریز از پیامدهای قانونی رفتارش و اختفاء یا انحراف ماهیت واقعی منبع، محل استقرار، انتقال و حرکت این اموال با آگاهی به اینکه این اموال از ارتکاب جنایت به دست آمده است.

فرایند پول‌شویی دارای سه مرحله مکان‌یابی، لایه‌گذاری و درهم‌آمیزی است. براساس تخمین صندوق بین‌المللی پول در سال ۱۹۹۸ حجم پول‌شویی سالیانه بین ۲ تا ۵ درصد درآمد ناخالص جهانی است. از موانع و مشکلاتی که ممکن است پول‌شویی را برای اقتصاد به وجود آورند می‌توان به ایجاد اختلال در سیاستگذاریهای کلان کشور، تضعیف بخش خصوصی، ایجاد موانع برای خصوصی‌سازی، افزایش نرخ تورم، تضعیف یکپارچگی و تمامیت بازارهای مالی، افزایش ریسک

---

* دکترای مدیریت و مدیر کل دفتر وامها، مجامع و مؤسسات بین‌المللی سازمان سرمایه‌گذاری

** کارشناس ارشد اقتصاد و مدیر عامل شرکت سرمایه‌گذاری تدبیرگران اقتصاد

۱. این مقاله برگرفته از طرحی پژوهشی است که با همین نام به سفارش معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی انجام شده است.

2. Money Laundering

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

اعتبار، اختلال در سرمایه‌گذاری درازمدت داخلی و خارجی، افزایش فعالیتهای زیرزمینی، تسهیل در سودآوری فعالیتهای مجرمانه، افزایش هزینه‌های دولت و فرار سرمایه اشاره کرد. از زمینه‌های جرم پول‌شویی در کشور ما فساد اقتصادی، قاچاق کالا و مواد مخدر و نبود نظارت کافی بر نظام مالی کشور را می‌توان نام برد. به منظور تخمین آثار پول‌شویی بر رشد اقتصادی از دو متغیر جایگزین اختلاس، ارتشاء و جعل و آمار مربوط به کشفیات مواد مخدر استفاده شده است. علامت منفی متغیرهای ۱Log*crime* (اختلاس، ارتشاء و جعل) و ۲Log*crime* (کشفیات قاچاق مواد مخدر) ارتباط منفی بین پول‌شویی و رشد اقتصادی را تأیید می‌کند. لایحه کنونی پول‌شویی دارای مشکلاتی است که با دقت نظر و بر اساس قوانین سایر کشورها قابل اصلاح است و در این کار پژوهشی لایحه جدیدی با رفع اشکالات موجود بیان شده است.

۲. مفهوم پول‌شویی

پول‌شویی زیرمجموعه جنایات سازمان‌یافته محسوب می‌شود. جنایت سازمان‌یافته ارتکاب برنامه‌ریزی شده جنایتهای مهم است که برای تحصیل منفعت یا قدرت از طریق مشارکت بیش از دو نفر شکل می‌گیرد، به‌طوری که این افراد با مشارکت در فعالیتهای تجاری و شبه تجاری یا از طریق نفوذ در فعالیتهای سیاسی، رسانه‌ها، اداره امور عمومی، نظام دادگستری یا اقتصاد، اهداف خود را پیش می‌برند و در دستیابی به اهداف از هر ابزاری استفاده می‌کنند.

به‌طور کلی پول‌شویی یا تطهیر پول فرایندی است که طی آن شکل، مبداء و مشخصات پولهای آلوده حاصل از معاملات غیرقانونی نظیر تجارت مواد مخدر، جرایم سازمان یافته، تروریسم و نظایر آن تغییر می‌یابد و صورت قانونی به خود می‌گیرد. براساس ماده یک دستورالعمل اروپایی مصوب مارس ۱۹۹۰ پدیده پول‌شویی به این شرح تعریف شده است: تبدیل یا انتقال یک دارایی، با هدف پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن دارایی یا کمک به هر شخصی که با چنین جرایمی سروکار دارد، برای گریز از پیامدهای قانونی رفتارش و اختفاء یا انحراف ماهیت واقعی منبع، محل استقرار، انتقال و حرکت این اموال با آگاهی به اینکه چنین اموالی از ارتکاب جنایت نشئت گرفته است. برخی معتقدند که ریشه اصطلاح پول‌شویی به مالکیت بر شبکه‌ای از رختشویی خانه‌های ماشینی ایالات متحده در دهه ۱۹۳۰ برمی‌گردد. رختشوی‌خانه‌های ماشینی، از کسب و کارهای نقدی بود که خرید آنها توسط سران مافیایی، مزیتی انکارناپذیر داشت.(ریموند[1] ۱۹۸۵)

در مقابل برخی معتقدند که وجه تسمیه پول‌شویی از آنجاست که پول سیاه یا غیرقانونی طی یک مجموع نقل و انتقال شسته و تمیز می‌شود (چایکین[2] ، ۱۹۹۲). به هر حال پول‌شویی اصطلاح جدیدی است که نخستین بار در جریان رسوایی واترگیت در ۱۹۷۳ پدیدار شد و در یک چارچوب

1. Raymond
2. Chaikin

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

حقوقی و قانونی برای اولین بار در سال ۱۹۸۲ در دادگاهی در آمریکا مطرح شد و پس از آن در سطح گسترده‌ای به‌کار فت و کاربرد متداولی در سراسر جهان یافت. (میرمحمد صادقی، ۱۳۸۲)

۳. مراحل پول‌شویی

به‌طورکلی برای تطهیر عواید حاصل از جرم سه مرحله متمایز از هم یعنی مرحله استقرار[1]، لایه‌گذاری[2] و در هم‌آمیزی[3] طی می‌شوند.

۳-۱. مرحله استقرار (مکان‌یابی)

مرحله مکان‌یابی را باید پرخطرترین مرحله پول‌شویی برای مجرمان دانست زیرا در این مرحله احتمال کشف جرم بسیار زیاد است. واریز مبلغ قابل توجهی پول نقد به یک یا چند حساب در بانک، نظر بسیاری را به خود جلب خواهد کرد. یکی از متداول‌ترین شیوه‌هایی که پول‌شویان در این مرحله به‌کار می‌برند، استخدام افرادی است که وجوه نقد را به دفعات متعدد و به میزانی کمتر از حد تعیین شده برای گزارش‌دهی، به حسابهای بانکی واریز می‌کنند. آنان عمدتاً از اسکناسهای ریز تا ترکیبی از اسکناسهای مختلف استفاده می‌کنند. همچنین ممکن است این افراد از بانک، چک مسافرتی یا حواله‌های پولی دریافت کنند، سپس این ابزارها را در بانک هدف سپرده‌گذاری کنند. همچنین نهادهایی مانند مؤسسه‌های بیمه نیز ممکن است هدف پول‌شویان قرار گیرند.

به همین دلیل بسیاری از قاچاقچیان مواد مخدر و پول‌شویان حرفه‌ای می‌کوشند با استفاده از فعالیتهایی که بیشتر با پول نقد سروکار دارند (نظر رستورانها و کافه‌ها) منشأ وجوه نقد خود را پوشیده نگه دارند. کلوپهای قمار، مراکز سرگرمی و نظایر آنها می‌توانند درآمد نقد فراوانی کسب کنند. به همین دلیل چنین فعالیتهایی می‌تواند سرپوش خوبی برای فعالیتهای پول‌شویان باشند، از این‌رو به بانکها توصیه اکید شده است که مشتریان خود را شناسایی کنند.

۳-۲. مرحله لایه‌گذاری

دومین مرحله از زنجیره پول‌شویی مرحله لایه‌گذاری یا بر هم‌گذاری نام دارد. در این مرحله پولهای آلوده از نهاد مالی که در آغاز مستقر شده بود، خارج شده و از طریق تعدادی از نهادهای مالی دیگر جابه‌جا شده و در معاملات پیچیده مورد استفاده قرار می‌گیرد.

یکی از روشهای جذاب در مرحله لایه‌گذاری صدور فاکتور فروش به مبلغی بیش از مقدار واقعی در جریان معاملات خارجی است زیرا اجازه می‌دهد مبالغ قابل توجهی از راههای رسمی به

1. The Plaument Stage
2. The Layering Stage
3. The Integration

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

خارج منتقل شود. بسیاری از معاملات بین‌المللی با انتقال الکترونیکی وجوه بین بانکها انجام می‌شود که پس از اتمام معامله قابل ردیابی نیست. استفاده از کارتهای اعتباری دارای ارزش بالا برای پرداخت خریدهای خارجی و واریز وجوه به بانکهای ناشناخته در «بهشت‌های مالیاتی»[1] از روشهای دیگری است که پول‌شویان و فراریان مالیاتی به‌کار می‌گیرند. کارگزاری در خرید و فروش کالا و آتی‌ها[2] نیز در مرحله لایه‌گذاری کاربرد بسیاری دارد زیرا ماهیت پوشیده معاملات کارگزاران آتی‌ها و مشکلات موجود بر سر راه شناسایی معاملات خاص، احتمال موفقیت در این مرحله را افزایش می‌دهد.

یکی از بهترین روشهای پول‌شویی پرداخت مالیات وجوهی است که منشأ مجرمانه دارد زیرا پرداخت مالیات موجب برطرف شدن شک افراد نسبت به منشأ پول می‌شود. چون طلا به راحتی قابل ذوب شدن و بسیار شکل‌پذیر است و در هیچ حالتی ارزش خود را از دست نمی‌دهد، همیشه برای پول‌شویان جذابیت خاصی داشته است.

۳-۳. مرحله درهم‌آمیزی

آخرین حلقه زنجیره پول‌شویی درهم‌آمیزی یا درهم‌آمیزی مجدد نام دارد. این مرحله هنگامی اتفاق می‌افتد که بتوان پول شسته شده را برای استفاده و بدون آنکه دیگر قابل شناسایی باشد، به نظام مالی قانونی بازگرداند.

وام مجدد یکی از فنون قدیمی درهم‌آمیزی است. یکی دیگر از شیوه‌های متداول در این مرحله نکول وام است، در این حالت بانک برای بازگشت وام اعطاء شده به پول‌شویان، بخشی از داراییهای آنها را که نزد خود نگهداری می‌کند به فروش می‌رساند و اصل سرمایه خود را برداشت می‌کند. باید توجه داشت که این وجوه در اصل همان پولهای سیاه است. وام وثیقه‌ای نیز از شیوه‌هایی است که پول‌شویان حرفه‌ای بارها در این مرحله از آن استفاده کرده‌اند. موفقیت این روش به تصمیم نهادهای مالی برای وام دادن پولهای مشکوک با شرایط جذاب بستگی دارد.

یکی از شیوه‌های کارآمد در مرحله درهم‌آمیزی خرید مالکیت یک بانک در بهشت‌های مالیاتی است. مالکیت چنین نهادهایی به پول‌شویان اجازه می‌دهد با انجام فعالیتهای گوناگون تمام

---

1. Tax Heaven

مناطقی که در آن قوانین و مقررات مالی سختگیرانه حاکم نیست و گاهی تحت حاکمیت هیچ کشوری هم نمی‌باشند. این مناطق نقاط بسیار امنی برای افراد پول‌شو به شمار می‌رود که از این طریق، معاملات و نقل و انتقال دارایی‌ها و اموال خود را انجام می‌دهند. از آنجا که این مناطق تحت حاکمیت قانون خاصی نیستند و لذا از پرداخت کلیه هزینه‌ها از جمله مالیات رها هستند به بهشت مالیاتی معروف شده‌اند.

2. Futures

توافقنامه‌ای مبتنی بر خرید و فروش دارایی در زمان معین در آینده و با قیمت معین.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

نشانه‌های پولهای سیاه را تغییر دهند. یکی دیگر از روشهای مرسوم در این مرحله استفاده از پولهای سیاه برای تأمین سرمایه شرکتهای سهامی عام است. پول‌شویان با خرید حجم عظیمی از سهام این شرکتها و سپس فروش آنها به شیوه‌ای که حساسیت برانگیز نباشد پولهای آلوده خود را شستشو می‌دهند.

۴. زمینه‌های پول‌شویی

پول‌شویی در بیشتر موارد نوعی جرم ثانویه به شمار می‌آید که به دنبال جرم اولیه انجام می‌گیرد، بنابراین از آنجا که حجم قابل توجهی از پول‌شویی مربوط به جرایم سازمان یافته‌ای مانند مواد مخدر، تروریسم و نظایر آن است، شناخت علل و زمینه‌های وقوع این جرایم و تلاش برای جلوگیری از آنها می‌تواند در بلندمدت زمینه‌های وقوع پول‌شویی را کاهش دهد.

رویارویی با زمینه‌های پیدایش جرایم اولیه، شرط لازم برای پیشگیری از جرم پول‌شویی به شمار می‌آید اما به هیچ وجه شرط کافی آن محسوب نمی‌شود. امروزه با گسترش روابط مالی بین‌المللی و جهانی شدن بازارهای پول و سرمایه، جرم پول‌شویی نیز ویژگی جهانی پیدا کرده است. بر این اساس حتی اگر کشوری بتواند از وقوع هر گونه جرم اولیه در قلمرو مرزهای سیاسی خود پیشگیری کند باز هم ممکن است مورد هدف پول‌شویان قرار گیرد زیرا پول‌شویان که جرم اولیه خود را در کشوری خارجی انجام داده‌اند به راحتی می‌توانند عملیات پول‌شویی خود را در کشور دیگر دنبال کنند. عامل دیگری که باعث جذب پول‌شویان می‌شود، وجود معافیتهای وسیع مالیاتی برای سرمایه‌گذاران خارجی است. چنانچه می‌دانیم فرار از مالیات نیز یکی از مصادیق پول‌شویی به‌شمار می‌آید. بر همین اساس بسیاری از پول‌شویان می‌کوشند به بهشت‌های مالیاتی روی آورده، داراییهای خود را در آن کشورها و مناطق سرمایه‌گذاری کنند.

در ادامه ضمن بررسی زمینه‌های جرم پول‌شویی در کشور، راههای نفوذ این جریان به عرصه اقتصاد را شناسایی کرده تا دریابیم که هر یک از آن موارد چه نقشی در اقتصاد کشور دارند.

۴-۱. زمینه‌های جرم پول‌شویی در ایران

گاهی این اتهام بر ایران وارد می‌شود که در فرایند تطهیر پول جایگاه شایان توجهی دارد. صرف‌نظر از صحت و سقم این اتهام، یکی از دلایل مهم چنین اتهامی را می‌توان در ساختار اقتصاد ایران جست‌وجو کرد. آمارهای غیررسمی حکایت از آن دارد که سالیانه نزدیک به ۶ میلیارد دلار کالای قاچاق از مبادی ورودی غیرگمرکی و غیررسمی وارد کشور می‌شود. بر اساس آمارهای سازمان ملل، بزرگترین تولیدکننده تریاک و هروئین جهان افغانستان است که دو سوم تولیدات جهانی را دربرمی‌گیرد و با توجه به اینکه بزرگترین بازار مصرف مواد مخدر در غرب ایران قرار دارد، بنابراین بهترین راه برای ترانزیت این کالا ایران است و حجم زیادی از مواد مخدر به اجبار از مرز ایران

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

می‌گذرد و تلفات و صدمات جانی و مالی فراوانی برای کشور به بار آورده است. قاچاق سیگار سالیانه ۸۰۰ میلیون دلار درآمد دارد و درآمد حاصل از قاچاق چای در کشور ۲۰۰ میلیارد تومان است (فریادرس، ۱۳۸۳). با توجه به موارد یادشده فعالیتهای زیرزمینی سهم قابل توجهی در اقتصاد ایران دارد.

۲-۴. فساد اقتصادی

از جمله عوامل زیرمجموعه اقتصاد زیرزمینی فساد اقتصادی و اداری است. در فرهنگ وبستر فساد به صورت پاداش نامشروع برای وارد کردن فرد به تخلف از وظیفه تعریف شده است. بانک جهانی نیز فساد را به معنی سوء استفاده از قدرت دولتی برای تأمین منافع شخصی تعریف کرده است (محمودی، ۱۳۸۱). درجه بالای فساد مالی می‌تواند موجب ناکارآمدی سیاستهای دولتی شود. پژوهشها نشان می‌دهد که فساد به کاهش سرمایه‌گذاری و در نتیجه کاهش رشد اقتصادی منتهی می‌شود. فساد مالی می‌تواند فعالیتهای اقتصادی را از حالت مولد به سوی رانتها و فعالیتهای زیرزمینی سوق دهد.

سه شاخص نظام قضایی، بوروکراسی اداری و فساد، همبستگی زیادی با هم دارند و می‌توان میانگین این سه شاخص را به عنوان "کارایی بوروکراتیک" تعریف کرد. "کارایی بوروکراتیک" می‌تواند شاخص مناسبی برای برآورد میزان فساد در کشور باشد. بعضی از مؤسسه‌های بین‌المللی به مطالعه شاخصهای فساد و کارایی نهادی می‌پردازند. یکی از این شرکتها، شرکت تجارت بین‌المللی[1] است. مطالعه‌ای که این شرکت بر روی شاخص کارایی بوروکراتیک برای دوره (۱۹۸۳-۱۹۸۰) انجام داده است، نشان می‌دهد که ایران در دوره پرفسادترین کشورهای مورد مطالعه قرار دارد (جدول شماره ۱).

شاخص کارایی بوروکراتیک، میانگین شاخصهای بین‌المللی سه عامل نظام قضایی، کاغذ بازی و فساد را در دوره (۱۹۸۳-۱۹۸۰) محاسبه می‌کند. شاخص بالاتر دلیلی بر بهتر بودن مؤسسه‌ها است.

براساس آمارهای سامرز و هاستون[2] (۱۹۹۸) برای ۶۷ کشور طی سالهای(۱۹۸۳-۱۹۸۰) میزان فساد در هر کشور تأثیر منفی مستقیم بر سرمایه‌گذاری و تولید ناخالص داخلی سرانه دارد. همچنین براساس شاخصی که از سوی دریسول هلمز – کیرک پاتریک[3] (۲۰۰۰) به نام شاخص آزادی اقتصادی مطرح شده است، جایگاه ایران در میان ۱۵۵ کشور مورد مطالعه در رتبه ۱۵۱ قرار دارد. این شاخص میزان همبستگی آزادی اقتصادی و فساد مالی را ۹۰ درصد محاسبه کرده است (محمودی، ۱۳۸۱).

1. Business International (BI)
2. Samers and Huston
3. Driscoll Holmes and Kirk Patrick

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

جدول شماره ۱. شاخص کارایی بورکراتیک

۱/۵-۴/۵	۴/۵-۵/۵	۵/۵-۶/۵	۶/۵-۷/۵	۷/۵-۹	۹-۱۰
مصر	الجزایر	آنگولا	آرژانتین	استرالیا	بلژیک
غنا	بنگلادش	جمهوری دومینیکن	ساحل عاج	شیلی	کانادا
هابیتی	برزیل	اکوادور	کویت	فرانسه	فنلاند
اندونزی	کلمبیا	یونان	مالزی	آلمان	ژاپن
ایران	هند	عراق	پرو	ایرلند	هنگ کنگ
لیبریا	جامایکا	ایتالیا	آفریقای جنوبی	اسرائیل	هلند
نیجریه	کنیا	کره	سریلانکا	اردن	زلاندنو
پاکستان	مکزیک	مراکش	تایلند	زیمباوه	نروژ
تایلند	فیلیپین	نیکاراگوئه	اروگوئه		سنگاپور
زئیر	عربستان	پاناما			سوئد
	ترکیه	پرتغال			سوئیس
	ونزوئلا	اسپانیا			انگلستان
		ترینیداد وتوباگو			آمریکا

مأخذ: شرکت تجارت بین‌المللی (BI)

۳-۴. قاچاق کالا و مواد مخدر

یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند در قرار گرفتن ایران در زمره مراکز پول‌شویی دنیا نقش مهمی ایفاء کند، تطهیر اموال حاصل از قاچاق کالا و مواد مخدر است. اصطلاحاً هرگاه معامله یک کالا یا ورود کالایی به کشور ممنوع اعلام شده است و این کالا به صورت غیرقانونی و پنهان وارد کشور شود، گفته می‌شود که قاچاق انجام شده است. (افراسیابی، ۱۳۸۲)

متأسفانه کشور ما از نظر موقعیت جغرافیایی و قرار گرفتن در کنار کشورهای افغانستان و پاکستان به یکی از مهم‌ترین مراکز ترانزیت مواد مخدر در دنیا تبدیل شده است. طبق آمارها افغانستان با تولید سه چهارم مواد مخدر جهان در تولید تریاک و هروئین مقام اول را در جهان به خود اختصاص داده است و نزدیک به ۸۰ درصد از هروئین مصرفی اروپا و ۵۰ درصد هروئین مصرفی جهان را تأمین می‌کند. (شیشه‌گران، ۱۳۸۱)

مهمترین بازار مصرف مواد مخدر را کشورهای اروپایی تشکیل می‌دهد که در غرب ایران قرار دارند بنابراین بهترین راه برای ترانزیت این مواد از شرق (افغانستان و پاکستان) به غرب (کشورهای اروپایی)، ایران است. از سوی دیگر کشور ما با افغانستان و پاکستان حدود ۱۹۲۵ کیلومتر مرز مشترک دارد در نتیجه کنترل این مرزها کار چندان ساده‌ای نیست و سرمایه انسانی و فیزیکی بسیار زیادی صرف کنترل این مرزها می‌شود.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

قاچاق کالا نیز یکی از مسائل مهم اقتصاد زیرزمینی در کشور است. بخش بزرگی از این کالاها از مرزهای جنوبی وارد کشور می‌شود. بنا به گفته منابع غیررسمی تعداد ۶۳ اسکله خصوصی در بنادر جنوبی کشور قرار دارد که هیچ‌گونه نظارتی از سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران بر آنها صورت نمی‌گیرد و حدود ۶۲ درصد کالاهای غیرقانونی از این مبادی وارد کشور می‌شود (شیشه‌گران، ۱۳۸۱).

مورد دیگر که به شکل قاچاق از کشور خارج می‌شود و ضررهای زیادی به کشور وارد می‌کند، فرآورده‌های نفتی است. براساس آمارهای بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، در سال ۱۳۸۰ قیمت انواع فرآورده‌های نفتی نظیر نفت گاز، نفت کوره، نفت سفید به ترتیب ۱۰۰، ۵۰ و ۱۰۰ ریال بوده که در نواحی مرزی کشور با میانگین قیمتی در حدود ۲ هزار ریال به صورت قاچاق به فروش رفته است.

۴-۴. بازار غیر متشکل پولی خارج از نظارت بانک مرکزی

یکی از مسائل بسیار مهم در کشورهای پیشرفته دنیا نظارت بر مؤسسه‌های مالی است، زیرا در صورت نبود نظارت دقیق و مؤثر، سیاستهای پولی و مالی را تحت تأثیر قرار خواهند داد. مؤسسه‌های مالی که در کشور وجود دارند و هر یک به نوبه خود در ساختار اقتصادی کشور مؤثرند، مجوز فعالیت خود را از یک نهاد خاص دریافت نمی‌کنند بنابراین نظارت آنها نیز به عهده یک نهاد ویژه نیست و این مسئله خود باعث تشویش اوضاع می‌شود. کمبود ظرفیت نباید بهانه‌ای باشد برای مخالفان تا توسط آن، از نظارت بانک مرکزی بر مؤسسه‌های غیربانکی جلوگیری کنند و بانک مرکزی نیز باید با تقویت کادر نظارتی خود تمام مؤسسه‌ها را تحت قانون و ضابطه درآورد.

صندوقهای قرض‌الحسنه در سالهای اخیر رشد چشم‌گیری در سراسر کشور داشته‌اند. به‌طوری که طبق آمارهای ذکر شده بیش از ۸ هزار صندوق قرض‌الحسنه در حال فعالیت هستند. مؤسسان آنها معمولاً افراد خیر هستند و با عنوان مؤسسه خیریه شناخته می‌شوند. این صندوقها مجوز فعالیت خود را از وزارت کشور دریافت می‌کنند و بدون اینکه نظارتی از سوی بانک مرکزی و هر نهاد دیگری در مسائل مالی آنها صورت گیرد، به فعالیت مشغول هستند و سیاستهای پولی و مالی دولت را تحت تأثیر قرار می‌دهند. فعالیت رو به اوج این صندوقها از یک سو نشان‌دهنده ضعف و ناکارآمدی مؤسسه‌های بانکی دولتی و خصوصی در پاسخگویی به نیاز مردم و از سوی دیگر نشان‌دهنده یک خلاء عظیم تأمین مالی در کشور است که باید سیاستگذاران چاره‌ای برای آن اندیشیده و نوآوریهای مالی را مورد تشویق قرار دهند. همچنین این صندوقها می‌توانند به نقطه بحران سیاسی، اقتصادی و اجتماعی تبدیل شوند. جدا از سایر بحرانهایی که می‌تواند از طریق صندوقهای قرض‌الحسنه به وجود آید، این صندوقها می‌توانند به مقری امن برای پول‌شویان تبدیل

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

شوند، به‌طوری که مجرمان با قاچاق کالا و مواد مخدر و فساد اداری و مالی درآمدهایی کسب کنند و بدون هیچ‌گونه دغدغه این درآمدها را در بازار به صورت قانونی تطهیر کنند و فعالیت مجرمانه خود را گسترش دهند. از نظر بین‌المللی نیز وجود چنین نهادهایی توجه جهانیان را به شدت به خود جلب می‌کند و باعث می‌شود که کشور در لیست قرمز پول‌شویی قرار گیرد و روابط بین‌المللی آن با سایر کشورها دچار اختلال شود. از سوی دیگر چون افراد پول‌شو فقط به دنبال تطهیر اموال خود هستند با ورود و خروج ناگهانی حجم عظیمی از سرمایه، روند فعالیت صندوق را با اختلال روبرو می‌کنند و خود به خود صندوق قرض‌الحسنه به سمت ورشکستگی پیش خواهد رفت.

سایر مؤسسه‌های مالی خارج از شمول نظارت بانک مرکزی نیز این قاعده مستثنی نبوده و برای پول‌شویی مورد استفاده قرار می‌گیرند. البته این به معنای آن نیست که بانکها و مؤسسه‌های مالی غیربانکی تحت نظارت بانک مرکزی مکان مناسبی برای پول‌شویان نیست و پول‌شویان در آن احساس امنیت نمی‌کنند بلکه چون نهادهایی مانند تعاونیهای اعتباری و صندوقهای قرض‌الحسنه با ضریب امنیتی بیشتر وجود دارند دیگر نوبت به بانکها نمی‌رسد، در صورتی که بانکها و سایر نهادهای مالی تحت نظارت نیز استعداد بالقوه‌ای در تطهیر پول دارند که باید این نقاط ضعف برطرف شود تا کشور از سوی پول‌شویان مورد تهدید قرار نگیرد. البته در تاریخ ۱۳۸۳/۱۰/۲۲ قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی از سوی مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده است که بر اساس ماده یک این قانون، اشتغال به عملیات بانکی بدون دریافت مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ممنوع اعلام شده و طبق ماده ۲ این قانون نظارت بر حسن اجرای سیاستهای پولی و اعتباری این مؤسسه‌ها به بانک مرکزی واگذار شده که پیش‌بینی می‌شود با اجرای این قانون وضع مالی کشور سامان یابد.

۵. ابعاد جهانی پول‌شویی

امروزه با همگرایی بازارهای پولی و مالی و همزمان با رشد فن‌آوری اطلاعات به‌راحتی می‌توان با فشار دادن یک کلید درکمتر از چند ثانیه مبالغ هنگفتی پول نقد را از یک کشور به کشور دیگر و از یک قاره به قاره دیگر منتقل کرد. پول‌شویان نیز به نوبه خود از این امکانات بهره می‌برند. براساس تخمین صندوق بین‌المللی پول در سال ۱۹۹۸ حجم پول‌شویی سالیانه بین ۲ تا ۵ درصد تولید ناخالص داخلی جهانی است.

۶. آثار اقتصادی پول‌شویی

حجم بالای پول‌شویی در جهان توانایی پول‌شویی را برای تأثیرگذاری بر نهادها و مؤسسه‌های پولی و مالی داخلی و بین‌المللی نشان می‌دهد. در صورتی‌که پول‌شویی در حجم وسیع رخ دهد به طوری

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

که علائم آن در اقتصاد ظاهر شود و باعث تغییرات کوتاه‌مدت یا بلندمدت در چرخه اقتصادی شود، سیاستگذاران براساس نشانه‌هایی که از این تغییرات مشاهده می‌کنند تصمیمات خود را شکل می‌دهند، غافل از اینکه این نشانه‌ها، نشانه‌های درستی نیستند.

فساد مالی و فعالیتهای مجرمانه یکی از موانع اصلی بر سر راه امنیت اقتصادی، ایجاد شفافیت مالی و حکومت قانون است. به دلیل آنکه هدف افراد پول‌شو در مرحله اول پنهان کردن منشأ غیرقانونی پول است و سودآوری برای آنها از اهمیت کمتری برخوردار است، در نتیجه بیشتر اوقات سرمایه خود را در مکانهایی سرمایه‌گذاری می‌کنند که دارای توجیه اقتصادی نیست و به این صورت باعث کاهش بهره‌وری سرمایه، اتلاف منابع، تسهیل فساد مالی داخلی و افزایش جرایم می‌شوند و تخصیص منابع را دچار انحراف می‌کنند. افزایش فساد مالی (پول‌شویی) باعث کاهش درآمد دولت و در نتیجه افزایش نرخ مالیاتی می‌شود یعنی دولت فقط از کسانی مالیات دریافت می‌کند که توان فرار از پرداخت مالیات را ندارند و به این وسیله اختلاف طبقاتی هر روز شدیدتر می‌شود. در یک نظام اقتصادی پویا نزدیک به ۹۰ تا ۹۷ درصد از منابع بودجه سالیانه دولت از انواع مالیاتها تشکیل می‌شود، بنابراین به هر میزان که سهم بخش غیررسمی و فعالیتهای زیرزمینی در گردش اقتصاد یک کشور بیشتر باشد به همان نسبت نیز دولت از دستیابی به سهم واقعی خود از درآمدها محروم می‌ماند.

پول‌شویان با هدف پنهان کردن عواید حاصل از فعالیتهای غیرقانونی خود با استفاده از شرکتهای مختلف این عواید را با وجوه قانونی مخلوط می‌کنند. این مسئله به آنها کمک می‌کند تا محصولات خود را با قیمتی کمتر از سطح بازار عرضه کنند. بر این اساس چنین شرکتهایی نسبت به شرکتهای قانونی که سرمایه خود را از بازارهای مالی تأمین می‌کنند دارای قدرت بیشتری هستند و این امر باعث بیرون راندن شرکتهای قانونی از بازار و تضعیف بخش خصوصی قانونی می‌شود. سازمانهای مجرم از توان مالی بیشتری برای خرید شرکتهای دولتی برخوردارند. در واقع آنها می‌توانند با خرید شرکتهای مورد نظر خود ازآنها برای پنهان کردن عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر و فعالیتهای مجرمانه و همچنین فعالیتهای غیرقانونی استفاده کنند.

وجوه نامشروعی که منشأ جغرافیایی آنها خارج از کشور است و برای فعل و انفعالهای پول‌شویی وارد کشور می‌شوند موجب تغییر در حجم نقدینگی و در نتیجه افزایش قیمتها می‌شود. چنانچه مقدار زیادی پول با هدف پول‌شویی وارد مؤسسه‌های مالی شود، اما به‌طور ناگهانی و بدون اعلام قبلی در پاسخ به عوامل غیربازاری از سیستم خارج شود مشکلات زیادی در رابطه با نقدشوندگی و امور اجرایی همچنین منابع بانکها ایجاد می‌کند. همچنین فساد باعث تغییر جهت سرمایه‌گذاری درازمدت و زیربنایی به سرمایه‌گذاریهای کوتاه‌مدت در بخشهای خدماتی می‌شود که آثار زیانباری بر اقتصاد و برنامه‌ریزیهای بلندمدت دولت دارد. تحرکات مربوط به عملیات پول‌شویی، حرکت بازارهای مالی را از روند حقیقی خود خارج می‌کند. پول‌شویان با وارد کردن مبالغ هنگفت

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

داراییهای خود به بازارهای مالی موجی از تقاضای کاذب برای سهام برخی از بنگاهها یا قیمت کالاهای خاص ایجاد می‌کنند و در نتیجه نوسانات شدیدی در عرضه و تقاضا برای بازارهای مالی به وجود می‌آورند. فرایند پول‌شویی موجب افزایش هزینه‌های دولتی نظیر هزینه‌های مربوط به ایجاد فضای امن برای مرزهای کشور، هزینه‌های دولتی برای مبارزه با آثار زیانبار و تخریبی مواد مخدر و بازپروری و درمان معتادان، هزینه‌های دولتی مربوط به محاکم و دادگاه‌های رسیدگی به جرایم و مانند آن می‌شود.

۷. بررسی الگوهای پول‌شویی و ارتباط آن با سایر متغیرهای اقتصادی

براساس تحقیقات صورت گرفته در آمریکا و مالزی بین جرایم و بیکاری یک رابطه منطقی وجود دارد. هاستون یک مدل نظری برای پیوندهای سیکل تجاری، مالیات و سیاست پولی با اقتصاد زیرزمینی ارائه کرده است. از نظر هاستون اقتصاد زیرزمینی و مبادلات پنهان فراگیر موجب افزایش آثار تورمی و سیاستهای انبساطی پولی و مالی می‌شود. هاستون یکی از عوامل بروز تورم رکودی در اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰ را افزایش میزان رشد جرایم می‌داند. فیشن باوم[1] (۱۹۸۹) استدلال می‌کند که کُند شدن رشد بهره‌وری آمریکا طی دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ به میزان قابل توجهی بیش از حد برآورد شده که دلیل مهم آن را می‌توان در نادیده گرفتن رشد سریع اقتصاد زیرزمینی جستجو کرد.[2]

بر اساس نتیجه‌گیری مباحث یادشده، توجه سیاستگذاران به در نظر گرفتن آثار و نتایج حضور و وجود بخش غیرقانونی و موارد مرتبط نظیر پول‌شویی در سیاستگذاریها ضروری است. بدیهی است که نادیده انگاشتن یا غفلت از این حقایق می‌تواند به دلیل افزایش احتمال تصمیم‌گیری و سیاستگذاری غلط، نقش مهم و مؤثری در ایجاد بحران در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته داشته باشد. در مورد نبودِ امکان ارائه تفسیر واحد برای رفتار عوامل اقتصادی در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ تقریباً اتفاق نظر وجود دارد اما دلایلی مانند رشد سریع فن‌آوری مالی، مقررات‌زدایی و خصوصی‌سازی از موارد قابل استناد برای این شرایط متفاوت از دهه‌های گذشته است. در این میان می‌توان به تأثیر پول‌شویی برنوسانات عوامل کلان پولی نیز تأکید ورزید. همچنین پول‌شویی می‌تواند در توزیع درآمد تأثیر داشته باشد. این مقوله در مطالعات انجام شده در این خصوص، چندان مورد تأکید قرار نگرفته است اما نمی‌تواند نادیده گرفته شود. در صورتی که پول‌شویی موجب افزایش

---

1. Fichten Baum

۲. فیشن باوم در مقاله خود رابطه بین رشد بهره‌وری و عوامل مختلف را مورد توجه قرار داده است. یکی از عوامل مهمی که به نظر وی بهره‌وری را تحت تأثیر قرار می‌دهد اقتصاد زیرزمینی است. وی در مقاله خود به این مسئله اشاره می‌کند که دخیل کردن متغیر اقتصاد زیرزمینی در معادلات باعث کاهش رشد بهره‌وری می‌شود و علت بیش از حد برآورد شدن رشد بهره‌وری در دوره مورد مطالعه را بی‌توجهی به رشد سریع اقتصاد زیرزمینی می‌داند.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

درآمد قشر پرمصرف که توجه چندانی به پس‌انداز ندارند و کاهش درآمد افرادی که معتقد به پس‌انداز هستند، شود و میل به سرمایه‌گذاری را از سرمایه‌گذاریهای با ریسک کم و شفافیت بالا به سرمایه‌گذاریهای کم کیفیت پرریسک سوق دهد، آثار منفی بیشتری در رشد اقتصادی بروز خواهد کرد. به‌عنوان مثال شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد در آمریکا فرار مالیاتی بیشتر در درآمدهای حاصل از فعالیتهای پرریسک غیرشرکتی تمرکز یافته است. (پیتر کورک[1]، ۱۹۹۶)

آثار کلان اقتصادی پول‌شویی به صورت کمی مورد برآورد قرار نگرفته و برای اولین بار کورک در سال ۱۹۹۶ ارتباط بین پول‌شویی و رشد اقتصادی را بررسی کرده است. البته همان‌طور که خود کورک اشاره می‌کند کارهای تجربی روبرت بارو[2] (۱۹۹۱) مبنای مدل او قرار گرفته است[3]. بارو مدل رشد اقتصادی را با متغیرهای بسیار وسیع‌تر از فهرست متداول عوامل رشد در نظر می‌گیرد. وی متغیرهای تکنولوژیکی، متغیرهای مربوط به کیفیت سرمایه انسانی (تعداد سالهای آموزش و سطح سواد)، تعداد ترورها و اعتصابات، انحرافات قیمتی و درستکاری بازارها را در کنار سایر عوامل رشد در نظر گرفته و به بررسی ارتباط متغیرهای یادشده با رشد اقتصادی پرداخته است. کورک نیز مانند بارو درصدد ایجاد ارتباط بین متغیرهایی غیر از متغیرهای متداول با رشد اقتصادی است. او میزان جرایم را به‌عنوان یک جایگزین برای پول‌شویی، با رشد اقتصادی مرتبط می‌کند.

همچنین آثار پول‌شویی بر توزیع درآمد از طریق بررسی اثر پول‌شویی که با متغیرهای جایگزینی نظیر میزان جرایم اندازه‌گیری می‌شود بر ضریب جینی و دهکهای درآمدی به‌صورت مقطعی و سری زمانی قابل بررسی است. اگر متغیر پول‌شویی باعث افزایش فاصله طبقاتی کم‌درآمد و پردرآمد شود، می‌توان گفت اثر پول‌شویی بر توزیع درآمدها منفی است. البته هیچ اجباری به استفاده از ضریب جینی به‌عنوان متغیر وابسته نیست و ممکن است سایر متغیرهایی که نابرابری توزیع درآمد را نشان می‌دهند، جایگزین ضریب جینی شوند.

یکی دیگر از آثار منفی به نوسانات بازارهای مالی و قیمت داراییهای مالی مربوط می‌شود. به منظور بررسی تجربی این ادعا می‌توان از مدلهای نوسان[4] بهره گرفت. مدلهای ARCH[5]،

---

1. Peter Quirk
2. Robert Barro

۳. بارو در تخمین خود از مدل رشد نئوکلاسیک استفاده کرده است. وی این مدل را براساس آمار و اطلاعات ۹۸ کشور برای سالهای ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۵ تخمین زده است. وی معتقد است که نرخ رشد سرمایه فیزیکی در تولید ناخالص داخلی با سرمایه انسانی ابتدایی ارتباط مثبت و با سرمایه فیزیکی ابتدایی ارتباط منفی دارد. بارو در مدل خود ثابت کرده است که رشد اقتصادی با میزان مصرف دولت رابطه منفی و با سرمایه‌گذاری عمومی رابطه مثبت دارد. همچنین براساس مدل وی ثبات اقتصادی تأثیر مثبت و تحریف بازار، تأثیر منفی بر رشد اقتصادی خواهد داشت. برای مطالعه بیشتر در این مورد می‌توانید به مقاله ذیل مراجعه نمایید."Economic Growth in a Cross Section of Countries"

4. Volatility Models
5. Auto – Regressive Conditional Heteroscedasticity

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

GARCH[1] یا گونه‌های مختلف آن[2] می‌تواند به همین منظور مورد استفاده قرار گیرد. التبه توجه به این نکته حائز اهمیت است که تعداد داده‌های مورد نیاز این مدلها بالاست. بنابراین باید از آمار جرایم هفتگی یا ماهانه برای تخمین مدلهای نوسان استفاده کرد که به نظر می‌رسد عملی نباشد زیرا در بیشتر کشورها، حتی کشورهای پیشرفته، این آمار به سهولت قابل دسترسی نیست، مگر اینکه مؤسسه یا سازمانی مسئول جمع‌آوری آن شود. در صورتی که هزینه‌های مربوط به جمع‌آوری آمار و پردازش آن تقبل شود مدل زیر قابل تخمین است:

$$\sigma_t^2 = \omega + \sum_{i=1}^{q} \alpha_i \varepsilon_{t-1}^2 + \sum_{j=1}^{P} \beta_i \sigma_t^2 - j \qquad (1)$$

که در این مدل σ_t^2 به عنوان متغیر نوسان بازار مالی که با شاخص بورس اوراق بهادار یا سایر بازارهای مالی نشان داده می‌شود، مورد استفاده قرار می‌گیرد. مدل یادشده را می‌توان به صورت ذیل گسترش داد:

$$\sigma_t^2 = \overline{w} + \sum_{i=1}^{q} \alpha_i \varepsilon_{t-j}^2 + \sum_{j=1}^{q} \beta_i \sigma_{t-j}^2 + \gamma Crim \qquad (2)$$

یا

$$\sigma_t^2 = w + \sum_{i=1}^{q} \alpha_i \varepsilon_{t-i}^2 + \sum_{j=1}^{q} \beta_i \sigma_{t-j}^2 + \gamma UndeEco \qquad (3)$$

در این مدلها *Crime* میزان جرایم و *UndeEcon* حجم اقتصاد زیرزمینی است. پس از تخمین مدل اگر $\gamma > 0$ و معنی‌دار باشد می‌توان گفت پول‌شویی موجب افزایش نوسانات بازارهای مالی و بی‌ثباتی اقتصاد شده است. البته برای بررسی ثبات اقتصادی می‌توان از نظریه‌ها و مدلهای کامل‌تر نیز بهره گرفت و فقط به متغیر شاخص بازارهای مالی اکتفا نکرد، بلکه به جای متغیر وابسته (σ_t^2 برای شاخصهای مالی) می‌توان از σ_t^2 برای نرخ ارز، نرخ بهره (البته به دلیل کمبود داده در ایران این گزینه در داخل کشور چندان قابل دفاع نیست)، سرمایه‌گذاری و نظایر آن نیز استفاده کرد. در صورت دسترسی به داده‌ها می‌توان برای سایر آثار منفی پول‌شویی نیز مدلهای مشابهی ارائه داد.

۸. تخمین آثار پول‌شویی بر رشد اقتصاد ایران

به منظور بررسی آثار منفی پول‌شویی بر رشد اقتصادی، مدل رشد سولو - سوان[3] مبنای بررسی قرار گرفته است. مدل بر چهار متغیر تولید Y، سرمایه K، نیروی کار L و دانش با اثرگذاری نیروی

1. Generalized Auto – Regressive Conditional Heteroscedasticity
2. IGARCH, EGARCH, TARCH, TGARCH, NARCH, …
۳. این مدل که به مدل سولو– سوان (Solow–Swan) معروف است توسط سولو و سوان در سال ۱۹۵۶ بسط و گسترش یافته است.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

کار A[1] تمرکز دارد. فرض بر این است که تابع تولید همگن از درجه یک با بازده ثابت به مقیاس است:

$$Y(t)=F(K(t), A(t)L(t)) \qquad (۴)$$

در این تحقیق به منظور برآورد انباشت سرمایه از روش نمایی بهره گرفته‌ایم. همچنین برای بررسی آثار پول‌شویی بر رشد اقتصادی متغیرهای Log $Crime$۱ و Log $Crime$۲ وارد مدل شده است.

با توجه به نبودِ آمار مربوط به حجم پول‌شویی از آمار پرونده‌های مختومه مربوط به اختلاس، ارتشاء و جعل و همچنین آمار مربوط به کشفیات قاچاق مواد مخدر به‌عنوان متغیر جایگزین پول‌شویی استفاده شده است. در مورد آمار مربوط به مواد مخدر برای سالهای پیش از ۱۳۶۹، توجه به این نکته لازم است که آمار مربوط به مواد مخدر در حوزه‌های مختلف پیگیری می‌شد و در سالنامه آماری، اطلاعات به‌طور جداگانه با عنوان کشفیات مواد مخدر توسط شهربانی، کمیته انقلاب اسلامی و ژاندارمری به ثبت رسیده است که برای همخوانی با آمار پس از سال ۱۳۶۹ ارقام مربوط به کشفیات مواد مخدر توسط ژاندارمری و کمیته انقلاب اسلامی، به‌عنوان کشفیات مواد مخدر مورد استفاده واقع شده‌اند.

آمار مربوط به پرونده‌های مختومه نیز در سالهای ۱۳۷۱ به بعد به صورت تجمیعی آورده شده است که آمار مربوط به پرونده‌های مختومه در سالهای پیشین را نیز در برمی‌گیرد. برای به دست آوردن آمار مربوط به هر سال، آمار مربوط به سالهای متوالی از یکدیگر کسر شده است. بر این اساس، مدل تحقیق حاضر به این صورت است:

$$\text{Log } GDP = F(\text{Log } K, \text{Log } AL, \text{Log } Crime۱, \text{Log } Crime۲) \qquad (۵)$$

Log GDP: لگاریتم تولید ناخالص واقعی غیرنفتی،
Log AL: لگاریتم نیروی کار ماهر،
Log K: موجودی (انباشت سرمایه)،
Log $crime$۱: تعداد پرونده‌های مختومه مربوط بهاختلاس، ارتشاء و جعل،
Log $crime$۲: کشفیات مواد مخدر.

به‌کارگیری روشهای سنتی اقتصادسنجی در برآورد ضرایب الگوهای اقتصادسنجی با استفاده از داده‌های سری زمانی بر این فرض استوار است که متغیرهای الگو، پایا[2] هستند. یک سری زمانی

1. Effectiveness of Labor
2. Stationary

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

وقتی پایاست که میانگین، واریانس و ضریب خودهمبستگی آن در طول زمان ثابت باشد. اگر متغیرهای مورد استفاده در برآورد ضرایب الگو ناپایا[1] باشند، ممکن است در حالی که هیچ رابطه معنی‌دار بین متغیرهای الگو وجود ندارد، R^2 ضریب تعیین بالایی نشان دهد. بالا بودن R^2 در این حالت باعث می‌شود که استنباط‌های محقق نادرست از کار درآید و میزان ارتباط بین متغیرها در مدل با آنچه در واقعیت وجود دارد متفاوت باشد. علاوه بر این وجود متغیرهای ناپایا در الگو باعث می‌شود که آزمونهای متداول F و t در اقتصادسنجی از اعتبار لازم برخوردار نباشند. در چنین شرایطی، کمیتهای بحرانی ارائه شده توسط توزیعهای F و t، کمیتهای صحیحی برای آزمونها نیستند و نتیجه این امر یک رگرسیون کاذب[2] است.

از سوی دیگر بسیاری از سریهای زمانی، همجهت با یکدیگر حرکت می‌کنند. علت این امر وجود روند مشترک میان آنهاست. استفاده از این متغیرها در برآورد ضرایب الگوهای اقتصادسنجی به یک رگرسیون کاذب خواهد انجامید. روش سنتی برای اجتناب از به دست آوردن یک ارتباط کاذب بین متغیرهای سری زمانی این بوده است که متغیر روند زمانی T را در بین متغیرهای مستقل الگو در نظر می‌گیرند. اضافه کردن این متغیر به‌طور صریح در معادله رگرسیونی، دارای اثر روندزدایی بوده و موجب می‌شود که تأثیر روند از متغیرهای الگو حذف شود و در نتیجه ضرایب برآورد شده تأثیر خالص متغیرها را بر یکدیگر نشان بدهند. اما زمانی که متغیرهای سری زمانی روند - پایا[3] نیست، اضافه کردن روند زمانی T بین متغیرها یا کم کردن روند مقعطی از متغیرها موجب پایایی متغیرها نخواهد شد. بنابراین به‌کارگیری روشهای سنتی اقتصادسنجی با استفاده از این داده‌ها دوباره به یک رگرسیون کاذب خواهد انجامید.

در بسیاری از سریهای زمانی به‌رغم ناپایایی سطح متغیرها، تفاضلات آنها پایاست. بنابراین بسیاری از اقتصاددانان استفاده از تفاضلات متغیرها را برای اجتناب از رگرسیون کاذب پیشنهاد کرده‌اند. می‌دانیم که بسیاری از نظریه‌های اقتصاد براساس رابطه بلندمدت بین سطح متغیرها شکل گرفته است. بنابراین چنانچه هدف از تحلیل اقتصادسنجی، بررسی رابطه بلندمدت بین سطح متغیرها باشد، استفاده از تفاضلات متغیرها این هدف را تأمین نخواهد کرد. علاوه بر این استفاده از تفاضلات متغیرها در سریهای زمانی که دارای نوسانات کمی در طول زمان می‌باشند، باعث از بین رفتن اطلاعات خواهد شد. البته می‌توان شرط پایایی متغیرهای یک معادله رگرسیونی را با استفاده از تفاضل‌گیری تأمین کرد، اما برای حفظ اطلاعات بلندمدت مربوط به سطح متغیرها، استفاده از این روش مناسب نیست. در اینجاست که روش همگرایی به‌عنوان یک روش جایگزین برای اجتناب از رگرسیون کاذب مطرح می‌شود.

1. Non – Stationary
2. Spurious Regression
3. Trend - Stationary

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

در روش همگرایی، روابط بلندمدت اقتصادی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. ایده اساسی و بنیادین در تجزیه و تحلیل همگرایی این است که بسیاری از سریهای زمانی ناپایا هستند و یک روند تصادفی (افزایشی یا کاهشی) در آنها وجود دارد، اما ممکن است که یک ترکیب خطی از آنها پایا و بدون روند تصادفی باشد. انگل و گرانجر[1] (۱۹۸۷) بیان می‌کنند که اگر سریهای زمانی X_t و Y_t جمعی از مرتبه d باشند (I(d))، چنانچه ضرایب ثابتی مانند b وجود داشته باشد به‌طوری که یک ترکیب خطی از X_t و Y_t جمعی از درجه I(d-b) باشد (به‌طوری که b>o آنگاه سریهای زمانی یادشده همگرا از مرتبه[2] Coin(d,b) هستند. بنابراین دو سری زمانی X_t و Y_t را همگرا از مرتبه (d,b) گویند، اگر شرایط زیر برقرار باشد:

- مرتبه جمعی هر دو یکسان باشد یعنی هر دو I(d) باشند.
- یک ترکیب خطی از آنها وجود داشته باشد که جمعی از مرتبه (d-b) باشد.

۱-۸. آزمون پایایی مدل

به منظور بررسی پایایی مدل باید از آزمونهای پایایی کمک بگیریم. برای بررسی پایایی یک سری زمانی روشهای مختلفی وجود دارد. آزمون پایایی براساس همبستگی نگار[3]، آزمون ریشه واحد برای پایایی[4]، آزمون دیکی-فولر، آزمون دیکی – فولر تعمیم یافته[5] و آزمون فیلیپس - پرون[6] از این دسته هستند. در این تحقیق با استفاده از آزمونهای دیکی–فولر تعمیم یافته (ADF) و فیلیپس–پرون (PP) پایایی متغیرهای مدل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

نتایج مربوط به آزمون پایایی سطوح متغیرهای مدل در جدول شماره (۲)آورده شده است. نتایج نشان می‌دهد که سطح تمام متغیرها ناپایاست.

1. Engle and Granger
2. Co-integrated
3. Correlogram
4. Unit Root Test for Stationary
5. Augmented Dicky-Fuller (ADF)
6. Philips-Perron Test (PP)

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

جدول شماره ۲. آزمون پایایی سطح متغیرها

متغیر	آزمون ADF		آزمون PP		مقادیر بحرانی آزمون ساده	مقادیر بحرانی آزمون مرکب
	آزمون ساده	آزمون مرکب	آزمون ساده	آزمون مرکب		
Log *GDP*	۱/۷۹	-۱/۸۶	۳/۵۸	-۱/۵۹		
Log *AL*	۳/۱۲	-۳/۴۷	۱۱/۴۷	-۲/۸۱	۱ درصد -۲/۶۱	۱ درصد -۴/۱۹
Log *K*	۰/۹۱	-۱/۶۹	۳/۴۰	-۱/۱۰	۵ درصد -۱/۹۴	۵ درصد -۳/۵۲
Log*Crime*۱	۳/۲۵	-۱/۷۳	۳/۳۱	-۲/۶۰	۱۰ درصد -۱/۶۲	۱۰ درصد -۳/۱۹
Log*Crime*۲	۲/۱۰	-۲/۳۶	۲/۵۹	-۲/۳۶		

مأخذ: محاسبات تحقیق

۲-۸. آزمون پایایی تفاضل مرتبه اول متغیرها[1]

روش اول برای از بین بردن ناپایی مدل، استفاده از تفاضلات متغیرهاست. نتایج آزمون پایایی تفاضل مرتبه اول متغیرهای مدل در جدول شماره (۳) گزارش شده است. نتایج نشان می‌دهد که براساس آزمون ADF، فرضیه H_0 دایر برناپایی متغیرهای مدل رد می‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تفاضل مرتبه اول تمام متغیرهای مدل پایاست و این متغیرهای جمعی[2] از درجه اول یعنی I(۱) هستند.

جدول شماره ۳: آزمون مرتبه اول متغیرهای مدل

متغیر	آزمون ADF		آزمون PP		مقادیر بحرانی آزمون ساده	مقادیر بحرانی آزمون مرکب
	آزمون ساده	آزمون مرکب	زمون ساده	آزمون مرکب		
Log *GDP*	-۱/۹۲	-۲/۹۹	-۲/۵۰	-۳/۶۴		
Log *AL*	-۰/۹۴	-۳/۲۳	-۱/۳۳	-۴/۷۶	۱ درصد -۲/۷۰	۱ درصد -۴/۵۳
Log *K*	-۱/۴۵	-۲/۱۸	-۱/۵۳	-۲/۰۲	۵ درصد -۱/۹۶	۵ درصد -۳/۶۷
Log*Crime*۱	-۱/۷۲	-۳/۰۰۲	-۴/۵۳	-۶/۳۴	۱۰ درصد -۱/۶۲	۱۰ درصد -۳/۲۷
Log*Crime*۲	-۲/۳۱	-۳/۶۰	-۳/۳۸	-۴/۹۷		

مأخذ: محاسبات تحقیق

1. First Difference Stationary Test
2. Integrated

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

۳-۸. آزمون همگرایی مدل

روش دوم، روش همگرایی است. برای آزمون همگرایی بین متغیرهای مدل می‌توان به روشهایی چون انگل–گرانجر (EG)، انگل – گرانجر تعمیم یافته (AEG)[1] و حداکثر درستنمایی[2] یوهانسون–یوسیلیس و رویکرد مدلهای خود رگرسیون با وقفه توزیعی ADLM[3] و ARDL اشاره کرد.

ضرایب بلندمدت بردارهای همگرایی از هر سه روش AEG، ARDL، ML یوهانسون–یوسیلیس برآورد شده است. ابتدا در جدول شماره (۴) مدل سولو – سوان بدون در نظر گرفتن متغیرهای Log*Crime*۱ و Log*Crime*۲ به روش حداقل مربعات معمولی و ARDL برآورد شده است و سپس برای تخمین تأثیرات پول‌شویی بر رشد اقتصادی در جدول شماره (۵) متغیرهای پرونده‌های مختومه مربوط به اختلاس، ارتشاء و جعل (Log*Crime*۱) و متغیر کشفیات مواد مخدر (Log*Crime*۲) به‌عنوان متغیرهای جانشین پول‌شویی درمدل مورد استفاده قرار گرفته‌اند. براساس تخمین صورت گرفته همان‌گونه که پیش‌بینی می‌شود هر دو متغیر بر رشد اقتصادی تأثیر منفی دارند، هر چند که این تأثیر بسیار اندک است. البته با مشاهده نتایجی که از مدل کورک حاصل شده است، این آمار نیز با مدل وی قابل توجیه است.

جدول شماره ۴. ضرایب بلندمدت مدل (روش OLS و ARDL)

روش	c	Log *K*	Log *AL*	R^2	D.W.
ARDL	--	۰/۳۵	۰/۳۱	۰/۹۹	۱/۷۳
OLS	-۱/۱۲	۰/۳۳	۰/۳۸	۰/۹۵	۲/۳۳

مأخذ: محاسبات تحقیق

جدول شماره ۵. برآورد ضرایب مدل با روش OLS و ADRL

روش	Log *K*	Log *AL*	Log*Crime*۱	Log*Crime*۲	R^2	D.W.
OLS	۰/۴۵	۰/۳۵	-۰/۰۱۳	-۰/۰۰۲۵	۰/۹۵	۱/۳۸
ARDL	۰/۵۴	۰/۲۶	-۰/۰۰۲۱	-۰/۰۰۱۹۵	۰/۹۶	۲/۱۳

مأخذ: محاسبات تحقیق

برای تعیین طول وقفه‌های بهینه از آماره‌های AIC و SBC استفاده کرده‌ایم. سپس طبق جدول شماره (۶) آزمون پایایی جزء اختلال مدل با استفاده از آزمون ADF صورت گرفته است. آزمون پایایی جزء اختلال مدل وجود یک رابطه همگرایی بلندمدت بین متغیرهای مدل را تأکید می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که جزء اختلال مدل پایاست و بنابراین یک رابطه بلندمدت بین متغیرهای مدل

1. Augmented Engle–Granger (AEG)
2. Maximum Likelihood (ML)
3. Autoregressive Distributed Lag Model

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

وجود دارد. ضرایب بلندمدت هر دو روش با یکدیگر مقایسه شده است. بررسیها نشان می‌دهد که ضرایب بلندمدت محاسبه شده به هم نزدیک است.

جدول شماره ۶. آزمون پایایی جزء اختلال مدل (ADF)

جزء اختلال مدل براساس روش	آماره ADF	مقدار بحرانی در سطح احتمال ۵ درصد
ARDL	-۳/۵۹	-۴/۸۲
OLS	-۳/۲۸	

مأخذ: محاسبات تحقیق

در جدول شماره (۷) با استفاده از روش حداکثر درستنمایی یوهانسون – یوسیلیس بردارهای همگرایی برآورد شده است. ابتدا با استفاده از آزمونهای حداکثر مقادیر ویژه تعداد بردارهای همگرایی تعیین شده است. نتایج نشان می‌دهد که فرضیه H_o مبنی بر وجود یک بردار همگرایی در سطح احتمال ۹۵ درصد تأیید می‌شود (جدول شماره ۸).

جدول شماره ۷. آزمون رتبه ماتریس (Maximum Eigen-Value)

H_o	H_1	λ_{max}	مقادیر بحرانی در سطح احتمال ۹۵ درصد
r= o	r = ۱	۴۹/۸۳	۳۷/۴۲
r <۱	r = ۲	۳۰/۷۴	۳۱
r <۱	r= ۳	۲۲/۰۷	۲۴/۳۵

مأخذ: محاسبات تحقیق

جدول شماره ۸. آزمون رتبه ماتریس (Trace)

H_o	H_1	λ_{max}	مقادیر بحرانی در سطح احتمال ۹۵ درصد
r = o	r>۱	۱۱۸/۹۵	۸۲/۲۳
r<۱	r>۲	۶۹/۰۷	۵۸/۵۴
r<۲	r>۳		۴۱/۸۶

مأخذ: محاسبات تحقیق

جدول شماره ۹. بردار همگرایی (به روش حداکثر درست‌نمایی)

Log *GDP*	Log *K*	Log *AL*	Log*Crime*۱	Log*Crime*۲
۱	۰/۴۱	۰/۳۲	-۰/۰۱۸	-۰/۰۰۲۱

مأخذ: محاسبات تحقیق

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

مقادیر به هنجار شده برآورد بردار همگرایی با روش یوهانسون – یوسیلیس در جدول شماره (۹) گزارش شده است. مقایسه این نتایج با نتایج پیشین نشان می‌دهد که بردار همگرایی برآورد شده از هر سه روش، مشابه هم است و وجود یک بردار همگرایی بین متغیرهای مدل اثبات می‌شود. علامت منفی متغیرهای Log*Crime*۱ و Log*Crime*۲ ارتباط منفی بین پول‌شویی و رشد اقتصاد را تأیید می‌کند.

۹. اقدامات صورت گرفته در زمینه مبارزه با پول‌شویی

تاکنون سه اقدام مهم از سوی دولت برای مبارزه با پول‌شویی صورت گرفته است که عبارت‌اند از:

- تصویب قانون بازار غیرمتشکل پولی و آیین‌نامه اجرایی این قانون،
- دستورالعمل شورای پول و اعتبار به بانکهای دولتی و خصوصی برای مبارزه با پول‌شویی،
- تقدیم لایحه مبارزه با پول‌شویی به مجلس شورای اسلامی.

در این قسمت به بررسی لایحه مبارزه با پول‌شویی می‌پردازیم. از اشکالات اساسی که بر این لایحه وارد است می‌توان به این موارد اشاره کرد:

- تعریف ارائه شده جامع و مانع نیست،
- پول‌شویی به عنوان یک جرم مستقل از جرایم مبدأ در نظر گرفته نشده است،
- بین مجازات تعیین شده و آثار زیانبار جرم تناسب صحیحی وجود ندارد،
- حقوق اشخاص ثالث در لایحه به فراموشی سپرده شده است،
- به ماهیت سازمان‌یافتگی جرم توجه نشده است،
- دادگاههای صالحه برای رسیدگی به جرم پول‌شویی تعیین نشده‌اند،
- نهادهای ناظر بر منع پول‌شویی، وظایف و اختیارات و ضمانت اجرایی لازم برای انجام تکلیف آنها بیان نشده است،
- اشخاص، نهادها و دستگاههای مشمول قانون مشخص نشده‌اند،
- پیوند ساختاری بین نهادهای موجود مقابله کننده با جرم پول‌شویی تعریف نشده است،
- همکاریهای بین‌المللی در لایحه نادیده گرفته شده است.

۱۰. لایحه پیشنهادی برای مبارزه با پول‌شویی

ماده ۱- جرم پول‌شویی عبارت است از:

- تحصیل، تملیک، نگهداری یا استفاده از عوایدی با آگاهی به اینکه به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد،

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

- تبدیل مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با آگاهی بـه اینکـه به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرم به دست آمده است یا کمک به مرتکب به‌گونه‌ای کـه مشمول آثار و پیامدهای قانونی ارتکاب آن جرم نشود،
- اختفا، پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل و نقل و انتقال، جابه‌جـایی یـا مالکیت عوایدی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از جرم به دست آمده باشد.

تبصره ۱- عواید تمامی جرایمی کـه دارای دسـت کـم شـش مـاه حـبس هسـتند مشـمول جـرم پول‌شویی است.

تبصره ۲- عواید حاصل از جرم عبارت است از هر آنچه در جوامع مختلـف جنبـه مالیـت دارد، خواه ملموس باشد یا غیرملموس، منقول باشد یا غیرمنقول، مادی یا غیرمادی و نیز دربرگیرنده اسـناد قانونی یا ادله اثبات حق یا منفعت نیز می‌شود.

ماده ۲- مرتکبان جرم منشأ در صورت ارتکاب جرم پول‌شویی، علاوه بر مجازاتهـای مقـرر، بـه مجازاتهای پیش‌بینی شده در این قانون نیز محکوم می‌شوند.

ماده ۳- اشخاصی که مرتکب جرم پول‌شویی می‌شوند (اعم از مباشر، شریک یا معاون) عـلاوه بر ضبط دارایی با منشـأ غیرقـانونی (در صـورت نبـودِ اصـل، بـه بهـای آن) و منـافع حاصـل از آن بـه حداکثر پنج سال حبس و پرداخت جریمـه‌ای معـادلِ حـداقل یـک برابـر و حـداکثر دو برابـر ارزش دارایی مذکور محکوم می‌شوند.

تبصره ۱- اعمال مجـازات ضـبط، بـه پـیش‌بینـی نشـدن آن در قـوانین مربـوط بـه جـرایم منشـأ داراییهای یادشده بستگی دارد.

تبصره ۲- چنانچه رد دارایی ضبط شده به حساب حـق در قـوانین مربـوط مقـرر باشـد وفـق آن اقدام می‌شود.

تبصره ۳- چنانچه شخص حقوقی به واسطه ارتکـاب جـرم پـول‌شـویی از سـوی اعضـای هیئـت مدیره، کارکنان یا نمایندگان خود از عواید حاصل از پول‌شویی منتفع شـود بـه ایـن مـوارد محکـوم می‌شود:

- جزای نقدی معادل یک تا سه برابر میزان انتفاع حاصل از جرم،
- تحریم از انجام فعالیت اقتصادی حداکثر به مدت پنج سال،
- خاتمه فعالیت شرکت چنانچه هدف از تأسیس آن ارتکاب جرم تحت بررسی بوده باشد،
- انتشار حکم دادگاه در رسانه‌های جمعی.

تبصره ۴- محکومیت شخص حقوقی به جزای نقدی، رافع مسئولیت اشخاص حقیقی نخواهد بود.

تبصره ۵- اموال مشروع آمیختـه بـه امـوال و عوایـد حاصـل از پـول‌شـویی مصـون از تعـرض و توقیف است، مگر آنکه میزان ایـن آمیختگـی چنـان باشـد کـه تفکیـک آنهـا پـیش از کارشناسـی و

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

رسیدگی میسر نباشد. در این صورت مال موجود تا زمان تفکیک توقیف می‌شود. بدیهی است که صاحب حق می‌تواند خسارات وارده از این بابت را پس از اثبات حق، مطالبه کند. همچنین چنانچه اشخاص ثالث به آرا و احکام توقیف، ضبط و مصادره و دیگر تصمیمات گرفته شده معترض باشند، می‌توانند به مرجع رسیدگی‌کننده اعتراض کنند و مرجع رسیدگی پس از احراز شرایط، دستور رسیدگی صادر خواهد کرد، مشروط بر آنکه:

- معترض به هیچ وجه در ارتکاب جرم دخالت نداشته باشد.
- مال مورد اعتراض از طریق قانونی و مشروع به معترض منتقل شده باشد.
- معترض از اینکه مال یا عواید آمیخته با اموال و عواید مشروع متلعق به وی حاصل از جرم بوده اطلاع نداشته باشد.

ماده ۴- هر شخصی که آگاهانه و به عمد برای کمک یا تسهیل جرم پول‌شویی مرتکب این موارد شود معاون جرم محسوب و به مجازات مربوط محکوم می‌شود.

- ارائه نکردن اطلاعاتی که برحسب وظایف قانونی یا حرفه‌ای خود از داراییهای موضوع تبصره یک ماده یک کسب می‌کنند به مراجع صلاحیت‌دار قانونی،
- ارائه هرگونه اطلاعات غیرواقعی به مأموران دولتی یا سایر مراجع و اشخاص ذی‌صلاح قانونی،
- انجام اقدامات اداری مانند ثبت اسناد و مدارک، دفاتر اسناد رسمی و شهرداریها و عملیات بانکی در بانکها، مؤسسه‌های مالی و اعتباری و صندوقهای قرض‌الحسنه در راستای پول‌شویی،
- افشای اطلاعات به دست آمده در جریان مبارزه با پول‌شویی توسط مأموران دولتی و سایر اشخاص مقرر در این ماده یا استفاده از آن به نفع خود یا دیگری توسط آنها.

تبصره – در صورت استفاده از اطلاعات یادشده در این بند به نفع خود یا دیگری، مرتکب علاوه بر مجازات مقرر در این ماده، به ضبط درآمدهای حاصل شده نیز محکوم می‌شود.

ماده ۵- جرایم زیر به پرداخت جریمه نقدی حداکثر تا سقف ۵۰ میلیون ریال محکوم می‌شوند:

- اشخاص و مدیران یا کارکنان سازمانهای مشمول قانون که به صورت آگاهانه گزارشی از آنها خواسته شده یا اقدامی که بر عهده آنها گذاشته شده است به مالک وجوه یا مسئول معاملات موضوع ماده مورد اشاره ارائه کنند،
- هر شخصی که آگاهانه، موارد ثبت شده یا سوابقی را که در زمینه شناسایی مشتری نگهداری می‌شوند از بین ببرد،
- هر شخصی که براساس هویت غیرواقعی به شناسایی مشتری اقدام کند،

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

- هر شخصی که اطلاعات مربوط به تحقیق و بازرسی پرونده پول‌شویی که به دلیل شغل یا حرفه‌اش به آن دسترسی دارد، به هر وسیله در اختیار شخص یا اشخاصی که تحقیق و بازرسی در مورد آنها صورت گرفته است قرار دهد،
- هر شخصی که اسناد یا سوابق گردآوری شده را به منظور تحقیق و بازرسی در مورد یک جرم با آگاهی از این اسناد یا سوابق مزبور دارای موارد اشتباه و از قلم افتادگی است، به مراجع قضایی یا مقامهای رسمی ارائه دهد،
- هر شخصی که در گزارش معامله مشکوک کوتاهی کند، در صورتی که براساس شرایط معامله می‌توانست پی ببرد که پول مورد استفاده از فعالیتهای مجرمانه به دست آمده است.

ماده ۶- به موجب اصل ۱۲۷ قانون اساسی مرجع رسیدگی به جرم پول‌شویی شورای عالی مبارزه با پول‌شویی است که به ریاست معاون اول رئیس جمهور و با عضویت وزرای امور اقتصادی و دارایی، بازرگانی، اطلاعات، دادگستری، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، رئیس کل بانک مرکزی و دادستان کل کشور تشکیل می‌شود. وظایف این شورا عبارت است از:

- ارائه راهکارهای اجرایی لازم برای مبارزه با پول‌شویی،
- تدوین و تصویب مقررات و آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون،
- تغییرات و اصلاحات لازم در مقررات و آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون،
- نظارت بر اجرای این قانون و ارزیابی میزان تأثیرگذاری و کارایی آن،
- تدوین و تصویب معیارهای تشخیص موارد مشکوک به پول‌شویی،
- تدوین سیاستها و برنامه‌های آموزشی تخصصی برای اشخاص، نهادها و دستگاههای مشمول قانون در مورد شناسایی، گزارش‌دهی موارد مشکوک و نگهداری سوابق اطلاعات و اسناد،
- تدوین سیاستها و برنامه‌های آموزشی عمومی در زمینه پول‌شویی به منظور افزایش آگاهی مردم و تشویق آنها به ارائه اطلاعات و همکاری با نهادهای مبارزه با پول‌شویی.

تبصره ۱- وزیر امور اقتصادی و دارایی دبیر شورای مورد اشاره است و دبیرخانه آنان در وزارت امور اقتصادی و دارایی مستقر می‌شود.

تبصره ۲- شورای عالی مبارزه با پول‌شویی موظف است حداکثر سه ماه پس از پایان سال، گزارشی را تنظیم و به هیئت وزیران تسلیم کند.

تبصره ۳- به منظور سازمان‌دهی لازم برای نظارت، بازرسی، جلوگیری از امحای آثار و دلایل جرم پول‌شویی، طرح شکایات و رسیدگی مقدماتی، اجرای دقیق مفاد این قانون و آیین‌نامه‌های مرتبط و سازوکارهای اداری لازم برای تحقق اهداف آن، نهادی با عنوان واحد اطلاعات مالی در وزارت اقتصادی و دارایی تشکیل می‌شود. این واحد در چارچوب آیین‌نامه اجرایی از کارشناسان

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

خبره در زمینه‌های اقتصادی، مالی، حقوقی و سایر زمینه‌های مرتبط برای انجام عملیات اجرایی و ارائه گزارش به شورا استفاده می‌کند.

ماده ۷- دستگاهها و نهادها و اشخاص مرتبط با این قانون عبارت‌اند از:

- بانکها اعم از دولتی و غیردولتی، مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی، صندوقهای قرض‌الحسنه، صندوقهای بازنشستگی، تعاونیهای اعتباری و صرافان،
- بورس اوراق بهادار، شرکتهای کارگزاری، صندوقها و شرکتهای سرمایه‌گذاری،
- شرکتها و مؤسسه‌های بیمه،
- بنیادها و مؤسسه‌های خیریه،
- گمرک، شرکتهای حمل‌ونقل، پست شهرداری، بنگاههای معاملاتی و سایر مؤسسه‌های خدماتی،
- سایر اشخاص، نهادها و دستگاهها به تشخیص شورای عالی مبارزه با پول‌شویی.

نهادهای یادشده ملزم به رعایت مواردی مانند شناسایی مشتری، گزارش‌دهی معاملات مالی، ثبت و نگهداری سوابق شناسایی مشتری، تدوین سیستم کنترل داخلی و آموزش کارکنان و همکاری با مقام مسئول مبارزه با پول‌شویی هستند.

تبصره – نحوه شناسایی مشتری، گزارش‌دهی، ارائه اطلاعات، نوع اطلاعات، ترتیب و مدت نگهداری سوابق، آموزش داخلی و همکاری با مقام مسئول موضوع این ماده، مطابق آیین‌نامه‌های شورای عالی مبارزه با پول‌شویی خواهد بود.

ماده ۸- به منظور رسیدگی به پرونده‌های جرم پول‌شویی باید تعدادی دادگاه تخصصی برای رسیدگی به مسائل مالی که صلاحیت رسیدگی آنها به جرم پول‌شویی مورد تأیید قوه قضائیه باشد از سوی وزارت دادگستری معرفی شود.

ماده ۹ – به موجب ماده ۵۷۶ قانون مجازات اسلامی متخلفان از مقررات آیین‌نامه اجرایی ماده ۶ حسب مورد، توسط دادگاه صلاحیت‌دار یا هیئت‌های تخلفات اداری به یک تا پنج سال محرومیت از هرگونه عضویت یا اشتغال به سمت مربوط برای هر بار تخلف محکوم می‌شوند.

ماده ۱۰- واحد اطلاعاتی مالی با تصویب شورای عالی مبارزه با پول‌شویی می‌تواند طبق تفاهم‌نامه‌های دو جانبه یا چند جانبه، با واحدهای اطلاعات مالی خارجی که مسئول دریافت و پردازش گزارش موارد مشکوک هستند همکاری و مبادله اطلاعات کند، مشروط بر اینکه این مراکز صرفنظر از نوع آن، مشمول مقررات رازداری باشند.

ماده ۱۱- آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و با دریافت نظر از شورای عالی مبارزه با پول‌شویی، تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

۱۱. آیین‌نامه اجرایی پول‌شویی

در بسیاری از کشورها مرسوم است که قوانین به شکل کامل و مفصل تدوین می‌شود، در نتیجه نیاز چندانی به تهیه آیین‌نامه وجود ندارد. اما در بعضی از کشورها نظیر کشور ما، قوانین به شکل مجمل و خلاصه نوشته می‌شود و آیین‌نامه‌های مربوط به این قوانین کمی و کاستی‌های موجود را مرتفع می‌کنند و طبق قانون اساسی و سایر قوانین موجود، راهکار قانونی برای اجرایی کردن قوانین مختلف، آیین‌نامه‌هایی است که با استناد به قوانین تهیه می‌شود.

آیین‌نامه مبارزه با پول‌شویی از شش فصل تشکیل شده که عبارت است از: فصل اول، تعریف اصطلاحات، فصل دوم: شرایط اجرای قانون، فصل سوم: شورای عالی مبارزه با پول‌شویی و سازمان اطلاعات مالی، فصل چهارم: مجازات جرم پول‌شویی، فصل پنجم: جلوگیری از جرم پول‌شویی توسط مؤسسه‌های تحت شمول و فصل ششم: همکاری با سازمان اطلاعات مالی و شورای عالی مبارزه با پول‌شویی.

در فصل اول آیین‌نامه، اصطلاحاتی نظیر پول‌شویی، عواید حاصل از جرم، مؤسسه‌های تحت شمول، مشتری و نظایر آن تعریف شده است. همچنین جرایم اولیه که ممکن است به جرم پول‌شویی منتهی شوند نیز با استناد به قانون مجازات اسلامی و سایر قوانین مربوط معرفی شده‌اند. درفصل دوم آیین‌نامه، به بررسی شرایط اجرای قانون نظیر معاملاتی که مشمول قانون پول‌شویی می‌شوند، همچنین نکاتی که باید در اجرای قانون مورد توجه قرار گیرد پرداخته شده است.

در فصل سوم نهاد نظارت بر پول‌شویی با عنوان شورای عالی مبارزه با پول‌شویی به‌طور مبسوط معرفی شده و وظایف آن بیان شده است. بازوی اجرایی شورا طبق آیین‌نامه، سازمان اطلاعات مالی است که از سه معاونت تحقیق، تفحص و تحلیل اطلاعات، معاونت حقوقی و همکاریهای بین‌المللی و معاونت آموزش تشکیل شده است. در این فصل وظایف تمامی معاونتها به صورت مستقل بیان شده و حدود اختیارات شورای مبارزه با پول‌شویی نیز مشخص شده است که از این اختیارات می‌توان به مواردی نظیر مجوز انجام تحقیق براساس گزارش شهروندان و ارجاعات نهادهای تحت شمول قانون، مجوزهای انجام تحقیق براساس گزارش معاملات مشکوک، مسدود کردن حسابها، تحقیق و بازجویی در مورد حسابها، همکاری با سازمانهای بین‌المللی و کشورهای خارجی، تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی و مجوز صدور قوانین و مقررات و تشریح و تجدید نظر در آنها اشاره کرد.

در فصل چهارم مجازات جرم پول‌شویی برای فرد مجرم، معاون جرم، کارکنان مؤسسات تحت شمول و سایر اعضای وابسته به‌طور مجزا بیان شده است. در فصل پنجم راهکارهای اجرایی جلوگیری از جرم پول‌شویی معرفی شده که این راهکارها را می‌توان در مواردی نظیر شناسایی مشتری، نگهداری سوابق شناسایی مشتری و گزارش‌دهی معاملات مشکوک جستجو کرد.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

فصل ششم آیین‌نامه شیوه همکاری مؤسسه‌های تحت شمول با سازمان اطلاعات مالی و شورای عالی مبارزه با پول‌شویی را بیان می‌کند.

لازم به یادآوری است به رغم تلاشهای صورت گرفته در تدوین آیین‌نامه به دلیل عدم تصویب نهایی قانون مبارزه با پول‌شویی در مجلس شورای اسلامی، آیین‌نامه برای مطابقت با مفاد قانون احتیاج به اصلاحات دارد و باید نسخه نهایی آن پس از تصویب نهایی قانون آماده شود.

منابع

الف) فارسی

افراسیابی، مهران (۱۳۸۲)، "تحلیل بخش اقتصاد زیرزمینی"، *مجله اقتصادی*، شماره‌های ۲۷ و ۲۸، دوره دوم، سال سوم.

جلالی فراهانی، امیر حسین (۱۳۸۲)، "پول‌شویی در فضای سایبر"، کار تحقیقی دانشگاه امام صادق.

روآن بابورث، دیویس (۱۳۷۶)، *پول شویی (تطهیر پول)*، مترجم: نصر ا... امیر بشیری، معاونت آموزشی ناجا، تهران.

روزبهان، محمود (۱۳۸۰)، "پول‌شویی و آثار آن بر اقتصاد"، اداره مطالعات و برنامه‌ریزی بانک تجارت.

کیانی زاده، حسین (۱۳۸۳)، "تحلیل پدیده پول‌شویی و راهکارهای نظارت بر آن بر آن با تأکید بر نقش مؤسسات مالی"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق (ع).

محمودی، وحید (۱۳۸۱)، "فساد اقتصادی و توسعه"، *مجله سیاسی اقتصادی*، شماره ۱۹۰-۱۸۹.

میرمحمد صادقی، حسین (۱۳۸۲)، "پول شویی و ارتباط آن با جرائم دیگر"، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی، نشر وفاق، چاپ دوم.

ب) انگلیسی

Asia/Pacific Group on Money Laundering Secretariat (1998), "Money Laundering: The International and Regional Response", A Background by APGML.

Barro, Robert J. (1991), "Economic Growth in a Section of Countries", Harvard.

Dornbush, R. and S. Fisher (1994), *Macroeconomics*, Sixth Edition, New York: McGraw Hill.

Fichtenbaum, R. (1989), "The Productivity Slowdown and the Underground Economy", *Quarterly Journal of Business and Economics*, Vo1. 28, No. 3, http://www.transparency.cz/pdf/shadoweconomy.pdf

Greene, W. H. (2000), *Econometric Analysis*, New York University Press.

Mechalowski, Raymond J. (1985), *Order, Law, and Crime, An Introduction to Criminology*, New York: McGraw Hill.

Quirk, Peter J. (1996), "Money Laundering: Muddying the Macroeconomy", *Finance and Development*, International Monetary Fund, Vo1. 34, No. 1.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1997/03/pdf/quirk.pdf.
Sherman, T. (1943), "International Effort to Combat Money Laundering: The Financial Action Task Force, Efforts in Money Laundering", Hame Papers on Public Policy, Vo1. 1, No. 2, Edinburgh University Press.

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]

[Downloaded from ejip.ir on 2026-10-07]